

ŠKOLSKI

KALENDAR

AKTIVNOSTI:

KAKO GRADIMO

ZAJEDNICU?

PRIJATELJSKI SEPTEMBAR - RUJAN

KAKO GRADIMO ZAJEDNICU?

Upoznajemo se i gradimo nova prijateljstva

VRIJEDNOSTI

PRIJATELJSTVO

Važni datumi

- 08. - Međunarodni dan pismenosti
- 21. - Međunarodni dan mira (sedmica mira)
- 23. - Dan nakovnog jezika

DOBRI DECEMBAR - PROSINAC

KAKO GRADIMO ZAJEDNICU

POMAŽEMO JEDNIM DRUGIMA I POSTUJEMO SE

VRIJEDNOSTI

- POŠTOVANJE
- SOLIDARNOST
- EMPATIJA

Važni datumi

- 01. - Međunarodni dan osnivača i potičuća
- 05. - Međunarodni dan volontera
- 10. - Međunarodni dan čovječjih prava
- 11. - Međunarodni dan planina
- 20. - Međunarodni dan ljudske solidarnosti

ŠKOLA U ZAJEDNICE

IDEJE ZA AKTIVNOSTI KOJE DOPRINOSE RAZVOJU KLIME I KULTURE ŠKOLE

Školski kalendar – 10 koraka u izgradnji zajednice, predstavlja zanimljiv i zabavan okvir za poticanje razvoja dobre klime i kulture u školi. Svaki mjesec ima u fokusu određenu komponentu važnu za izgradnju klime i kulture, odnosno vrijednosti koje promovišemo među djecom. Proglasite narednu školsku godinu godinom izgradnje zajednice, i osmislite sa djecom i nastavnicima aktivnosti u kojima će svi uživati i sticati

važne životne vještine i sposnaje, graditi prijateljstva, razvijati empatiju, solidarnost, brinuti i poštovati jedni druge.

MJESEC	KORAK U IZGRADNJI ZAJEDNICE	VRIJEDNOSTI
1. PRIJATELJSKI SEPTEMBAR - RUJAN	UPOZNAJEMO SE I GRADIMO NOVA PRIJATELJSTVA.	PRIJATELJSTVO PORODICA/OBITELJ
2. SIGURNI OKTOBAR - LISTOPAD	BRINEMO JEDNI O DRUGIMA, I DIJELIMO DOBRO I LOŠE.	TIMSKI RAD, ZAJEDNIŠTVO, SIGURNOST
3. NEZAUSTAVLJIVI NOVEMBER - STUDENI	POTIČEMO JEDNI DRUGE, VJERUJEMO DA SVAKO MOŽE NAPREDOVATI, I RADUJEMO SE NAŠIM USPJEŠIMA.	USPJEH, ISTRAJNOST, UPORNOST
4. DOBRI DECEMBAR - PROSINAC	POMAŽEMO JEDNI DRUGIMA I POŠTUJEMO SE.	POTOŠTovanje, SOLIDARNOST, EMPATIJA
5. VESELI JANUAR - SIJEČANJ	SMIJEMO SE I RADUJEMO ZAJEDNO.	SREĆA, MIR, SMIJEH
6. STVARALAČKI FEBRUAR - VELJAČA	OSLANJAMO SE JEDNI NA DRUGE, RADIMO I STVARAMO ZAJEDNO.	RAD, ODGOVORNOST
7. ŠARENİ MART - OŽUJAK	BRINEMO O SVIM ŽIVIM BIĆIMA, SVOM OKRUŽENJU I JEDNI O DRUGIMA.	PRIRODA ODRŽIVI RAZVOJ
8. SVEZNajući APRIL - TRAVANJ	UČIMO JEDNI OD DRUGIH, ISTRAŽUJEMO I MISLIMO KITIČKI.	UČENJE, ZNANJE ISTRAŽIVANJE
9. RAZIGRANI MAJ - SVIBANJ	BRINEMO O ZDRAVLJU I UŽIVAMO U ZAJEDNIČKIM IGRAMA I SPORTU.	ZDRAVLJE, SPORT FER PLAY
10. KREATIVNI JUNI/JULI/AVGUST	STVARAMO, KREIRAMO, MAŠTAMO ZAJEDNO.	KREATIVNOST UMJETNOST

IDEJE ZA AKCIJE U ŠKOLI I ZAJEDNICI

HAJDE DA SE UPOZNAMO

1. POZNAJETE LI SVOJE NASTAVNIKE/CE I DRUGE UČENIKE/CE?

Pozovite nastavnike koje ne poznajete u goste. Pošaljite im pozivnicu i priredite topao doček. Razmislite o pitanjima koja ćete postaviti; pokažite šta vi volite i šta vas zanima u oblasti koju taj nastavnik poučava. Nakon posjete pošaljite nastavniku/ci zahvalnicu sa potpisima svih učenika/ca.

Napravite vesele akreditacije za nastavnike i učenike sa fotografijom, imenom i prezimenom, kako bi se svi mogli jedni drugima obraćati imenom (prezimenom).

2. SVI SMO DIO NAŠE ŠKOLSKЕ ZAJEDNICE

Odvojite u holu škole ili u hodnicima, jedan zajednički prostor na zidu koji bi mogli naizmjenično, na primjer svake sedmice, uređivati učenici različitih razreda/odjeljenja. Neka sami odluče kako će ga urediti, neka predstave svoje drugove i drugarice, napišu čime se ponose, šta su postigli, koje su im omiljene aktivnosti, muzika koju slušaju, kako njeguju prijateljstva i dr.

Umjesto likovnih postavki, možete imati i zajednički zid za cijelu školu, tako da je svaki razred jedan komadić zajedničke puzzle koju du dizajnirali na svoj način.

3. I ŠKOLA TREBA IDENTITET

Kreirajte zajedno sa djecom identitet škole – grb, zastavu, himnu. Svaki razred može da svoj doprinos tako što će napraviti obilježje svog razreda (u zavisnosti od broja razreda odredite velicinu obilježja po razredu), i od svih prikupljenih priloga sastavite izgled zastave (po principu puzzle). U saradnji sa nastavnikom/com muzickog i B/H/S jezika оформите grupu djece koja će osmislitи tekst himne i muziku.

4. PORTRET NASTAVNIKA/CE

Organizujte „Izložbu nastavnika“ – Napravite umjetnički projekat koji će takođe pomoći da bolje upoznamo nastavnike/ce u školi. Neka svaki razred napravi ovaj rad za svog učitelja/icu, razrednika/cu. Uvećajte fotografije nastavnika na A4 format i ukrasite ga. Djeca trebaju napisati šta posebno cijene kod svog učitelja/ice, razrednika/ce. Postavite portret ispred učonice/ kabinete.

5. MALI I VELIKI PRIJATELJI

Na početku školske godine, zajedno sa djecom starijih razreda, osmislite način na koji oni mogu pomoći mlađoj djeci. Neka se svako starije dijete „zaduži“ za jedno mlađe dijete (mogu se izvlačiti imena ili na neki drugi način)- Dužnost starijeg učenika/ce jeste da pomogne mlađem da se snađe u školi, uključi ga u sportske aktivnosti i sekcijske, biblioteku, pomogne mu/joj u čitanju i domaćoj zadaći i sl. Mlađoj djeci to daje osjećaj pripadnosti, sigurnosti i pomaže u sklapanju novih prijateljstava, a kod starijih razvija samopouzdanje u ulozi mentora i pomaže im da više cijene i brinu se o manjoj djeci. Učenici uživaju u ovoj obavezi i zajedničkim aktivnostima. Ovakve aktivnosti su posebno važne kada se radi o djeci sa posebnim potrebama, djeci iz manjinskih i marginaliziranih grupa i sl..

6. NOVI KOLAČIĆI

Nije lako biti „novi kolačić“ u školi. Zamolite novoprdošlog učenika/cu da izradi knjigu o sebi, svojim interesovanjima, hobijima, igrama koje voli, omiljenim jelima i sl. Neka knjiga kruži po odjeljenju a svaki učenik/ca može da zapiše nešto u knjizi (slične sklonosti, postavi dodatno pitanje, poželi dobrodošlicu, predloži zajedničku aktivnost). Evo nekoliko primjera aktivnosti za nove učenike/ce:
Zabavne kartice sa podacima – učenik/ca uz pomoć nastavnika napravi kartice sa odgovorima na neka pitanja o sebi. Aktivnost u učionici – učenik pita npr: ko ima moju karticu sa imenom mog psa? Dijete ustane i pročita (nekad dođe do zabune, što izazove veselje i smijeh);
Predstavi druga/aricu – jedno dijete provede vrijeme sa novim učenikom/com u školi i intervjuje ga. Zatim ima zadatak da na zanimljiv način predstavi novog druga ostalima u odjeljenju, upozna ga sa prostorom u školi, aktivnostima, sekcijama i sl.

Učenici prave brošuru za nove učenike i roditelje o školi, njihovom razredu, načinu rada i sl.

Dječji muzej – zamolite novopridošlog učenika/cu i njihove roditelje da prikupe različite predmete, fotografije i druge stvari koje „pričaju priču“ o djetetu i porodici. Napravite mali „muzej“, odnosno postavku ovih predmeta u razredu a u goste pozovite cijelu porodicu, koja će vam pričati priču o njima i odgovarati na pitanja. Ovo možete uraditi za svako dijete u razredu.

Na početku godine, kada se dosta djece tek upoznaje, možete postaviti na vidno mjesto pano sa „pitanjem dana“ na koje odgovaraju sva djeca.

7. UPOZNAJMO SE KROZ SLIKE

Dajte zadatok svakom djetetu u razredu da napravi pano, PowerPoint Prezentaciju ili kreira mali poster koji najbolje opisuje njega/nju. Mogu se koristiti slikama iz časopisa, ličnim fotografijama, mogu uraditi video clip i sl. Svako dijete treba da prezentira svoj rad ostaloj djeci. Nastavnik/ca može pomoći djeci u pripremi postavljajući pitanja:

- Šta zeliš da druga djeca znaju o tebi?
- Šta je jedinstveno kod tebe?
- čemu sanjaš da ćeš biti kada porasteš?
- U čemu si jako dobar?
- Čime se ponosiš?

Slična pitanja mogu djeca postavljati jedni drugima nakon predstavljanja. Cilj aktivnosti je da se djeca bolje upoznaju, ali i da shvate da svako od nas ima želje, snove i nešto čime se ponosi.

8. SVI SMO DIO PUZZLE

Od velikog papira izrežite komade puzzle, i to onoliko koliko imate djece u razredu. Svako dijete treba da ukrasi svoj dio puzzle tako da predstavi sebe kao dijela cijeline i svog razreda. Svako dijete pokaže svoj dio puzzle i od svih dijelova zajedno sastave veliku pazlu. Zatim inicirajte diskusiju o povezanosti, saradnji, snazi koja dolazi iz zajedništva, kako nije bilo moguće dobiti cjelinu bez pojedinačnih dijelova puzzle i kako svako od nas ima svoju ulogu i važnost. Slična aktivnost može se uraditi tako da djeca predstavljaju svoga druga/drugaricu, pišući u puzzlu zašto je on/ona važan dio vašeg razreda. Predstavite ovaj rad u školi. Napravite sličan pano za članove/ice vaše zajednice i izložite ga u nekom javnom prostoru.

9. I RODITELJI POLAZE U ŠKOLU

Nekoliko mjeseci, ili čak godinu dana prije polaska djece u prvi razred, pozovite roditelje i buduće đake u školu. Upoznajte se međusobno, kako bi stvorili osjećaj uzajamne podrške i povezali roditelje čija su djeca vršnjaci/kinje. Tokom narednog perioda možete organizovati različite radionice za roditelje, koje će im pomoći da stvore dobro okruženje za djecu i potaknu razvoj vještina prije polaska u školu. Napravite malu biblioteku za roditelje, kako bi ih potakli da više čitaju djeci i razgovaraju sa njima.

Radionice mogu biti organizovane za oba roditelja, ali i samo za majke ili posebne teme samo za očeve. Teme radionica mogu biti vezane za podršku razvoju djeteta, uzajamnu komunikaciju, davanje povratne informacije djetetu, jačanje samopouzdanja i samopoštovanja djeteta, metode pozitivne discipline, razvijanje odgovornosti kod djece, ulogu i stilove roditeljstva, odnose između oca i majke, zdravlje i dr.

UČIMO JEDNI OD DRUGIH

10. KLUB ZA ZADAĆE

U školi, ili i u nekom prostoru u zajednici (lokalna biblioteka, omladinski klub i slično) organizujte klub za pomoć u izradi domaće zadaće za djecu kojoj je ta pomoć potrebna. Pomagači u klubu trebaju imati nekog odraslog voditelja/icu, i proći kratku obuku o tome kako uspostaviti pravila rada, kako da pomognu djeci da procjene svoj rad i uspjeh, kako da oglase postojanje kluba i dr. Roditelji trebaju biti obavješteni o angažmanu djece, a treba se odrediti i odgavarajuće vrijeme za ove aktivnosti i kako se pomagači ne bi previše opteretili.

Ovakvi mentorski programi se mogu organizovati i putem interneta i društvenih mreža. Pomagači mogu biti i roditelji ili drugi članovi zajednice (penzioneri, aktivisti, studenti).

11. ČITANJE MOŽE BITI ZABAVNO

U školi organizujte „klub knjige“ ili "klub čitalaca". Neka djeca predlože svoje omiljene knjige i predstave ih drugima. Odredite o kojoj knjizi će se razgovarati. Na ove sastanke možete organizovati posjete odraslim – roditelji, pisci, novinari... Klub također možete koristiti i kada je u pitanju podrška učenicima koji imaju slabije sposobnosti čitanja. Starija djeca, ili ona sa razvijenijim vještinama čitanja, mogu čitati drugom djetetuili u grupi djece.

12. UČENJE JE COOL

Organizirajte redovne prilike da učenici prezentuju rezultate nekog projekta ili teme koju su izučavali. Neka učestvuju svi učenici. Predstaviti se mogu plakati, grafikoni, posteri, pisma, likovni i književni radovi, kuhanje, i sl. Pozovite učenike drugih razreda, odjeljenja i/ili cijele škole da prisustvuju prezentaciji. Također, ovu prezentaciju možete uraditi i za roditelje. Oni će se osjećati ponosno zbog postignuća njihove djece, vidjet će školu kao mjesto koje promoviše i zajednički rad i postignuća svakog djeteta, a djeca će se osjećati kompetentnim i uvaženim.

13. BITI MENTOR

Ovu akciju realizuju učenici dobrovoljci. Svaki učenik/ca koji želi biti mentor/ica treba se zvanično prijaviti zaduženom nastavniku/ci i napisati uvjerljivo pismo o tome zašto želi biti mentor/ica. To pomaže da se izaberu samo oni najodlučniji i naajspremniji da posvete vrijeme ovoj aktivnosti. Nakon toga mentori popune upitnik sa svojim podacima i potpisom roditelja. Pored toga, sa djetetom se obavlja intervju. Nije ključno da su učenici-mentori djeca sa visokim ocjenama, ali se od njih očekuje da budu pripremljeni, organizovani i spremni za rad. Organizuje se i trening za mentore o važnim temama – komunikacija, medijacija, izgradnja povjerenja i sl. Mentor se „dodjeljuje“ djeci kojoj treba pomoći i podrška u učenju ali i u socijalnim vještinama. Mentori rade sa jednim ili grupom učenika, pomažući im u učenju ali i u tome kako da rade zajedno, komuniciraju sa drugima, uklope se u društvo, organizuju slobodno vrijeme i sl. Mentor vodi zabilješke o napredovanju učenika, a na kraju godine i završnu evaluaciju. Tada se mentorima dodjeljuju zahvalnice koje pišu učenici, a može se napraviti i neka zabava u krugu škole.

14. SEDAM DANA BEZ EKRANA

Uključite djecu i roditelje u akciju „sedam dana bez ekran“. Dogovorite jednu sedmicu kada nećete gledati TV niti raditi na računaru (barem ne više od 1h svaki dan). Unaprijed isplanirajte različite aktivnosti i projekte, zajedničke igre i susrete i druge aktivnosti koje mogu raditi djeca, ili djeca i roditelji ajedno (neka i roditelji naprave svoj plan) za svaki od dana. Neka djeca vode dnevnik o tome šta su radili, kako su se osjećali, dali im je nedostajao „ekran“ i zašto i dr. Pitajte

bake/nane i djedove, starije članove porodice, šta su oni radili kada nije bilo televizije i računara. Napište priču opisujući jedan dan života u tom vremenu. Napravite tabelu prednosti/nedostatci tehnologije.

15. JA TEBI - TI MENI SVOJE ZNANJE

Zajedno sa djecom napraviti listu vještina/sposobnosti koje neka djeca imaju - npr. treniraju neki sport, sviraju neki instrument, hobi ili neko drugo specifično znanje o nečemu. Ta djeca onda mogu biti demonstratori svoje vještine svim zainteresovanim učenicima u odjeljenju.

Odrede se termini u sedmici, nakon nastave, i svi zainteresovani učenici ostaju duže jedan čas da nauče od druga/ice ono što on/a dobro zna. Oblasti se smjenjuju svaka dva mjeseca ili prema zainteresovanosti djece. Aktivnost se nakon grupnog rada može nastaviti i individualno, kod kuće ako postoji želja i volja.

Slična, ali kraća aktivnost može biti da na početku jutarnjeg sastanka ili časa odjeljenske zajednice SVAKO dijete dobije 10-tak minuta da svoje prijatelje/ice nauči nečemu (po izboru djeteta). U aktivnost možete uključiti roditelje ili druge članove/ice obitelji.

16. ČITAJ MI, ČITAM TI – ČITAMO SVI

Učiteljica odabere jednog učenika da pronađe ili napiše priču i pročita je svim drugarima u razredu. Kada učenik pročita priču, razgovara se o njoj, ilustrira se i sl. Poslije toga taj učenik odabere drugog učenika/cu koji će za drugi dan pročitati priču.

Slična aktivnost može se raditi svaki dan 15' u paru (jedno dijete čita drugom), dok se ne izredaju sva djeca u svim parovima.

Varijacija: Jednom sedmično, starija djeca dolaze da čitaju mlađoj djeci – bilo cijelom razredu, bilo u manjim grupama (posebno sa djecom kojoj treba pomoći u čitanju). Na isti način se mogu uključiti i roditelji.

17. I RODITELJI MOGU BITI PREDAVAČI

Omogućite roditeljima da učestvuju u različitim aktivnostima škole na način koji najbolje reflektuje njihove mogućnosti i interesovanja. Socioekonomski ili obrazovni status roditelja i njihove mogućnosti ne smiju biti prepreka, već naprotiv prilika da drugi roditelji i sva djeca nauče nešto novo. Svako iskustvo i znanje je važno i svaki roditelj ga ima. Možete organizovati da roditelji vode radionice na odjeljenskoj zajednici na temu koju sami predlože (mogu govoriti o svojim profesijama, o svojim hobijima, vještinama npr rad u bašti, kuhanju, sportu itd). Osim toga, roditelji mogu pripremiti predavanja, radionice, kurseve za druge roditelje. Roditeljima obavezno ponudite pomoći pri pripremama, pojasnite šta se od njih očekuje, kako da se predstave djeci, ponudite im ideje i pomoći u pripremi. Djecu potaknite da razmisle o potanjima za goste. Zahvalite svim roditeljima na učešću i pomoći i postavite zahvalnice na vidno mjesto u školi i/ili učionici.

18. JA ZNAM TI TREBAŠ

Napravite oglasnu ploču na koju roditelji mogu stavljati poruke i obavještenja vezana za njihove profesije, usluge koje nude – trebaju, prijedloge i sl. Npr. roditelji pravnici mogu davati beplatne pravne savjete roditeljim, koji im za uzvrat mogu ponuditi neke druge usluge. Roditelji se mogu organizovati oko čuvanja djece, prevoza djece u i iz škole i sličnim aktivnostima.

UZAJAMNO SE POŠTUJEMO I BORIMO PROTIV PREDRASUDA

19. NAŠA PRAVILA ZA NAS

Oformite grupu učenika i nastavnika koji će biti zaduženi za pisanje školskog pravilnika o ponašanju u školi i uzajamnom uvažavanju. Neka svaki razred da svoje prijedloge, koje će grupa objediti. Pravila pišite afirmativno – kako svi želimo da se ophodimo jedni prema drugima u školi, koje su vrijednosti koje promovišemo i sl. (a ne šta je zabranjeno i šta se ne smije). Pravilnik trebaju da potpišu sva djeca, zatim ih isprintajte i okačite u svaku učionicu. Možete oformiti u svakom razredu odbor koji će pratiti ponašanja i bilježiti u knjižicu koja se pravila često poštuju, koja se najčešće krše i sl. To vam može biti povod za razgovore o važnosti poštivanja pravila i propisa, njihovoj efikasnosti i efektivnosti, njihovoj zloupotrebi i odgovornosti.

U izradu pravilnika uključite i roditelje, tako što će djeca pripremiti prezentaciju prijedloga i sa roditeljima diskutovati o tome šta oni misle, zašto je to važno i sl.

20. „NEMOJ MI SE RUGATI“

Naučite svi u školi pjesmu „Nemoj mi se rugati“¹ i napravite poseban događaj na kojem ćete je zajednički otpjevati. Naučite i roditelje, a možete im umnožiti tekst ili ga postaviti na projekcionalno platno, kako bi svi mogli pjevati sa vama, barem refren.

U skladu sa svojim sklonostima i interesovanjima, napišite priču, pjesmu, ilustraciju, plesnu koreografiju, film ili dramsku igru, koja govori o tome zašto se ne trebamo nikome rugati.

21. VRIJEDIM KOLIKO JEZIKA ZNAM

Napravite rječnik lokalizama, naučite riječi iz jezika djece pripadnika/ca manjinskih grupa. Zamolite nekoga ko poznaje znakovni jezik, da vas nauči važne riječi i vježbajte ih zajedno. Uključite roditelje i članove zajednice, koji dolaze iz drugih kultura ili zemalja. Na zidovima napišite poruke i oznake na više jezika, uključujući i Brajevo pismo. Naučite pozdrave na različitim jezicima i svako jutro se pozdravite drugačije.

22. AMBASADORI/CE SVIJETA

Pronađite knjige koje govore o različitim zemljama i kulturama. Neka djeca (grupa) izaberu koju zemlju će izučavati i to tako da, za određeni period, postanu „ambasadori/ke“ te zemlje. Podijelite uloge u grupi – važna ličnost iz te zemlje, ministar/ica turizma, privrede i sl, prema zeljama. Pripremite prezentaciju kojom zelite „ubijediti“ istale da posjete „vasu“ zemlju.

Sličnu aktivnost možete uraditi i sa gradovima Bosne i Hercegovine. Uloge mogu biti gradonačelnik/ca, direktorica turističke zajednice, predstavnik/ca nekog preduzeća i sl.

Uspostavite kontakt sa školom iz te zemlje/ grada i napište im šta vam se dopada i šta ste naučili.

23. RIJEČI LJECILICE, RIJEČI RANJIVICE

Neka svako od djece napiše riječi koje su im drugi uputili a zbog kojih su bili tužni, i riječi koje su drugi uputili a bili su sretni zbog njih. Nalijepite ih na zidove učionice i razgovarajte o načinima rješavanja sukoba, naučite djecu nenasilnim oblicima rješavanja sukoba.

24. POTEŠKOĆE NAS NE OGRANIČAVAJU

---

¹ Pjesma je dio istoimene kampanje i programa UNICEF-a

Pomozite djeci da saznaju nešto o osobama sa određenim poteškoćama, i pronađite primjere onih koje su postigle izvanredne rezultate npr. u sportu, nauci, umjetnosti i sl. Kako bi im pomogli da dožive i osjete kakva je snaga i upornost potrebna kako bi se nešto u životu postiglo, organizujte npr. čas slikanja držeći olovku ili kist u ustima, ili na času tjelesnog odgoja igrajte odbojku sjedeći i sl. Nakon toga odvojite vrijeme za razgovor tokom kojeg ćete se fokusirati na snage, a ne na ograničenja osoba sa poteškoćama. Razgovarajte o tome da svako od nas ima i snage i slabosti i da svaka osoba može da doprinese i bude važan član/ica zajednice (i to ne samo oni koji postižu vrhinske rezultate) Ako imate priliku dovedite u goste osobu koja ima određene poteškoće i pomožite djeci da pripreme pitanja koja će ga/nju pitati.

25. BITI U TUĐOJ KOŽI

Donesite stare sunčane naočale, ili zamolite djecu da donesu svoje, i namažite ih kremom tako da je pogled kroz njih zamućen. Zamolite jedno po jedno dijete da nešto pročitaju s tim naočalama. Neka kažu kako se osjećaju. Potaknite razgovor o tome koji su uzroci da neki ljudi vide blizu, a neki daleko, pitajte ih da li poznaju osobe koje nose naočale, zašto se neka djeca rugaju drugoj djeci koja nose naočale?. Ukoliko imate u razredu dijete koje nosi naočale dajte mu priliku da pojasni svoje osjećaje i sl. Pozovite u goste osobu koja je slabovidna ili uopšte ne vidi (povežite se sa lokalnim udruženjem osoba sa poteškoćama sa vidom), pokažite kako izgleda Brajevo pismo i mašina za pisanje (ako ste u prilici organizujte posjet takvom udruženju). Saznajte kako možete, na ulici ili u drugim prilikama, pomoći osobi koja ima poteškoće sa vidom.

26. OSLONIMO SE JEDNI NA DRUGE

Organizujte djecu tako da ih podijelite u parove. Jedno dijete u paru treba da bude vodič, a drugom zavežite oči maramom. Dijete kojem su oči povezane maramom treba da se osloni na drugo dijete koje je vodič i neka ga provede kroz npr. razred, školu, školsku menzu ili dvorište. Zatim neka zamijene uloge. Razgovarajte o njihovim osjećanjima tokom ove aktivnosti, da li su vjerovali partneru u paru, o tome na koja su ograničenja naišli tokom obilaska, kao bi mogli organizirati taj prostor da bude pristupačniji i jednostavniji za kretanje za osobe koj slabo vide ili nikako ne vide.

27. IZGUBLJENI U PREVODU

Recite djeci da trebaju da urade važan zadatak za koji imaju ograničeno vrijeme. Za zadatak će dobiti usmene i pismene upute te neće moći tražiti dodatna pojašnjenja. Napišite upute na nekom stranom (ili izmišljenom) jeziku, pročitajte ih naglas i zamolite djecu da otpočnu sa radom. Kada zatraže dodatnu pomoć ponovite im pravila na stranom jeziku kao i prvi put insistirajući a počnu da rade. Nakon nekog vremena upitajte ih u čemu je problem? Razgovarajte o tome kakav je osjećaj ne razumjeti jezik koji se govori u školi, kako se osjećaju djeca čiji je maternji jezik drugačiji od onoga koji se govori u školi? Šta možemo uraditi da im pomognemo?

28. PREPREKA DO PREPREKE

Organizujte šetnju oko škole s ciljem da utvrđite da li bi se i kako osoba u kolicima mogla kretati. Analizirajte i druge prostore - pješačke prelaze oko škole, dvorište, ulaz u školu i sl. Ako ste u prilici, omogućite djeci da se pokušaju kretati u kolicima, odnosno zamolite osobu koja se kreće pomoći kolica da vam pomogne u istraživanju.

Napravite mapu u kojoj ćete sve pojedinačno zabilježiti i napraviti popis svih potrebnih promjena kako bi dijete ili osoba koja se kreće pomoću kolica mogla da dođe u školu. Potražite pomoć uprave škole kako bi vam pomogla da se promjene i provedu. Osmilsite akciju, napravite plakate za zajednicu i/ili napišite pismo gradkim vlastima i skrenite pažnju javnosti na ovaj problem.

29. KAKO ŽIVE DJECA

Sa djecom iz vašeg razreda/škole organizujte istraživanje i saznajte kako žive djeca u vašoj zajednici i državi, ali i svijetu. Otkrijte koliko djece živi u siromaštvu, koliko djece ima određene poteškoće, nema jednog ili oba roditelja. Saznajte kako žive djeca u kolektivnim smještajima, djeca koja pješače do škole, djeca koja nemaju svoju kuću. Napravite grafikone ili na druge, očigledne načine predstavite pronađene podatke svima u razredu/školi. Objasnite šta ste saznali i razgovorajte o tome šta bi se moglo uraditi kako bi se pomoglo djeci u vašem okruženju, odnosno šta možemo uraditi kako u budućnosti ni jedno dijete ne bi živjelo u takvim uslovima.

30. GDJE DJECA SPAVAJU

Zajedno sa djecom pogledajte fotografije iz knjige „Gdje djeca spavaju“ Jamesa Mollisona http://www.jamesmollison.com/wherethechildrensleep.php?project_id=6&p=synop, ili <http://www.gricni.com/gdje-spavaju-djeca>, i razgovorajte o njima. Razgovorajte i istražite gdje spavaju i kako žive djeca u vašoj zemlji.

31. SJETIMO SE

Napravite svoj razredni kalendar i zabilježite važne datume koji se tiču djece. Koristite te prilike da razgovarate o važnim temama vezanim za pitanja prava i pravde, položaju djece i dječijim pravima.

32. VI I PLANETA – VAŠ EKOLOŠKI FOOTPRINT

Na web stranici <http://footprint.wwf.org.uk/> ili nekoj sličnoj koja se bavi ekološkim footprintom, zajedno sa porodicom ili školskim drugovima uradite test i utvrđite koliko pažljivo koristite resurse koje ima naša planeta. Osmislite načine kako vi i vaša porodica/škola, možete poboljšati svoj rezultat i biti još pažljiviji prema svom okruženju.

U ZBORNICI

- Napravite kalendar rođendana svih zaposlenih i zalijepite čestitke i poruke onome ko slavi. Recite mu/joj zašto je on/ona važan član vaše zajednice, šta posebno cijenite kod te osobe...
- Istaknite značajne datume koji se obilježavaju u različitim kulturama iz kojih potiču zaposleni (ali i drugi članovi zajednice). Saznajte nešto o njima i obilježite ih.
- Napravite ploču sa zahvalama, pohvalama i porukama podrške koje nastavnici mogu pisati jedni drugima. Počnite prvi – napišite zahvalnicu kolegici/kolegi za „....“
- Organizujte mjesечно zajedničke sastanke sa temama „*na šta smo ponosni, šta smo postigli ovog mjeseca (tromjesečja/polugodišta).*“
- *Organizujte zajedničku rekreaciju* – bavite se sportom, pješačenjem, planinarenjem, i sl. Provedite malo anketiranje o sklonostima nastavnika i roditelja pa izaberite aktivnost koja je bliska svima. Možete uključiti i svoju porodicu, roditelje i djecu učenike. To će osnažiti vašu zajednicu i poboljšati timski rad u školi. Slične prilike možete organizovati i za roditelje i nastavnike, članove školskog odbora, Vijeća roditelja i sl.
- Postavite u školi tablu sa fotografijama, imenima ali i nekim drugim karakteristikama svih nastavnika (sekcije koje vode, moto, omiljeni pisac, u čemu mogu pomoći učenicima i sl.).
- Pozovite nastavnike/ce različitih profila da vam pomognu ili vas posavjetuju u izradi nekog razrednog

projekta.

- Napravite akreditacije za nastavnike sa imenom i/ili fotografijom kako bi se svi mogli jedni drugima obraćati imenom, što povećava bliskost i poboljšava komunikaciju

U ZAJEDNICI

33. UPOZNAJMO SVOJU ZAJEDNICU

Upoznajte svoju zajednicu. Neka djeca prave mala istraživanja o "običnim" ljudima iz svoje zajednice koji su kao građani uradili djela vrijedna poštovanja, o njihovim zanimanjima i značaju za zajednicu. Neka pričaju o tim ljudima, prave knjižice (npr. Heroji iz komšiluka"), naprave galeriju fotografija (mogu koristiti mobitele). Zapamtite – svaki član/ica zajednice je važan/na!

34. KOJEG JE OKUSA I MIRISA KULTURA

Napravite dane kuhinje pojedinih etničkih skupina. Uključite roditelje, pozovite članove zajednice iz drugih kultura, zamolite nekoga iz KUD da vas nauči neke tradicionalne igre iz drugih kultura.

Pogledajte fotografije o tome šta jedu porodice u različitim krajevima svijeta -

<http://www.gricni.com/trpeza-diljem-svijeta>. Razgovarajte o hrani, ali i tome koliko djece na svijetu nema dovoljno hrane, koliko hrane se u drugim krajevima baca i sl.

35. NEMA BRIGE SA NAMA SU KNJIGE?

Akcija ima za cilj osnovati malu pokretnu biblioteku koja će omogućiti posudbu i čitanje knjiga tokom dana u parkovima, na trgovima, u tržnim centrima. Akciju možete provesti na način da okupite grupu mladih volontera koji će prikupiti knjige iz susjedstva, od roditelja i slično, nakon čega će na biciklima dovoziti knjige na trbove, kafiće i slično gdje se svi zainteresirani mogu upisati u pokretnu knjižnicu te posuditi knjige po vlastitom izboru. U pokretnu bilježnicu će se upisivati vrijeme kada osoba posuđenu knjigu želi da vrati. Na isti način kao što su i posuđene, mlađi volonteri će u dogovorene dane obilaziti iste lokacije i pruzimati posuđene knjige. Konačan cilj jeste, s jedne strane probuditi lokalnu zajednicu kako bi se osnovala biblioteka (ukoliko je u vašem mjestu nema), a s druge strane, ohrabriti mlađe da iskažu svoje potrebe i želje svojim aktivnim sudjelovanjem.

Organizujte sličnu akciju tako što ćete uključiti volontere/ke da djeci čitaju priče, slikovnice i knjige na navedenim lokacijama. Organizujte vikend akcije čitanja na javnim prostorima.

36. BICIKLIZAM JE IN

Organizujte sa djecom akciju prikupljanja i recikliranja starih bicikala, kako bi ih „oživjeli“ i dali dodatnu vrijednost. Kroz praktične radionice, u koje možete uključiti nastavnike tehničkog odgoja, roditelje koji su vješti u popravljanju bicikala i/ili imaju znanje i alat, djeca obnavljaju i preuređuju stare bicikle, kako bi omogućili studentima, učenicima, običnim ljudima i javnim osobama da žive zdravije, brinu o očuvanju okruženja i značaju recikliranja (nasuprot konzumerizmu). Pored prilike da doniraju bicikle onima koji ih trebaju a ne mogu ih sebi priuštiti, djeca će steći nove tehničke vještine, vještine poduzetništva, organizacije, razvijaju inovativnost i kreativnost, i osjećaju radost „vraćanja u život“ starog predmeta i radost darivanja..

37. „OŽIVIMO“ STARE PREDMETE – STARO JE NOVO

Zajedno sa djecom, roditeljima, ali i drugim pomagačima u zajednici, prikupite stare predmete, knjige, igračke i dajte im „novi život“. Naučite kako da popravite stvari, osmislite nove načine za korištenje starih stvari, zalijepite knjige i napravite nove korice, ošmirglajte i obojite stari namještaj, od stare ili oštećene odjeće napravite novu illi odjeću za lutke. Sve popravljene stvari možete donirati ili prodati na javnoj aukciji.

U sklopu akcije pokrenite kampanju za „manje bacanja a više kreativnosti“ u korištenju starih predmeta. Pozovite zanatlike iz vašeg mesta da vas nauče nekim vještinama koje vam u tome mogu pomoći. Organizujte radionice za roditelje, na kojima oni mogu naučiti neke od ovih vještina.

38. TEBI STARO – MENI NOVO

Nije potrebno da uvijek kupujemo nove igračke ili odjevne predmete, samo zato što su nam ove dosadile ili ih više ne koristimo. Organizujte u školskom dvorištu ili nekoj drugoj javnoj površini razmjenu predmeta i vratite se kući sa nečim novim bez bespotrebnog trošenja novaca.

39. VAMA OTPAD NAMA UMJETNOST

Organizujte „sabirni centar“ za različite predmete, koje fabrike ili firme u vašem mjestu bacaju. To može biti ambalaža, ostaci papira iz štamparija, tkanine, kartonske rolne i dr. Sortirajte prikupljeni materijal i koristite ga za umjetničke projekte ili druge aktivnosti u nastavi, školi ili zajednici.

40. NAŠE JE ONO ŠTO I DRUGIMA POKLONIMO

Organizirajte akciju prikupljanja i darivanja igračaka i knjiga/slikovnica. Oformite grupu djece koja će napraviti pozivnice za učestvovanje i ubaciti pozivnice građanima u poštanske sandučiće. Odredite datum za održavanje akcije na glavnom trgu ili okupljalihu. Par sedmica prije same akcije, najavite je u medijima. Građane pozovite da tokom jednog vikenda dođu na gradski trg ili glavno okupljaliste i donesu igračke i knjige koje njihova djeca retko ili nikako ne koriste. U saradnji sa školom i školskim sekcijama i lokalnom zajednicom, taj dan organizirajte muzičke, likovne, dramske, plesne radionice. Odovojite i neke svoje igračke i knjige i vodite računa da su sve u ispravnom stanju i čiste. Zajednički se dogovorite kome ćete pokloniti igračke i knjige. Organizujte istraživanje u vašoj zajednici i saznajte kome bi one bile najpotrebnije. Uz svaki poklon napišite i lično pismo.

41. FOTO MAPA

Napravite uvećanu mapu vaše škole/zajednice. Zamolite djecu da fotografišu sva mesta u školi/zajednici na kojima se ne osjećaju sigurno. Zalijepite fotografije na mapu i dodajte objašnje. Nastavnici i roditelji/članovi zajednice mogu raditi zajedno kako bi sva ova mjesta postala sigurna za svako dijete (osvjetljenje, dežure, ograde...).

42. DOBRO MJESTO ZA DJECU

Fotografišite mjesta (parkove, restorane, kafiće, igrališta...) u vašoj zajednici koja su po mjeri djeteta. Možete napraviti i listu firmi, privatnih i javnih prostora u kojoj su porodice sa djecom dobro prihvaćene i dobrodošle, u kojoj postoje pomagala za djecu i roditelje, kao i prostore koji su prilagođeni za djecu sa određenim poteškoćama, i u kojima se i ona i roditelji osjećaju dobro. Pošaljite javnu zahvalnicu vlasnicima ovih prosotra. Pojasnite ostalima šta trebaju uraditi kako bi i njihov prostor postao prilagođen djeci („child-friendly“). Pošaljite pismo gradskim vlastima.

43. ZNANJE U ZAJEDNICI

Iskoristite postojeće prostore mjesne zajednice, nekog kluba ili centra za djecu, i organizujte volonterku pomoći djeci u učenju. Zamolite vaše prijatelje različitih zanimanja da vam se pridruže Pozovite roditelje, ili se povežite sa nekim centrom ili organizacijom koja okuplja penzionere/ke.

44. „POSUDITE“ SVOJE OČI I LJUBAV PREMA KNJIGAMA

Povežite se sa nekom organizacijom ili bibliotekom za osobe oštećenog vida, odaberite vašu omiljenu knjigu i snimite je na CD. Pozovite prijatelje/ice da vam se pridruže i čitaju sa vama dijaloge. Uživajte!

45. VRIJEME JE ZA PRIČU

Povežite vaš vrtić ili školu sa nekim centrom za stare osobe. Organizujte redovna druženja tokom kojih će stariji mlađima čitati omiljene priče (Ideja preuzeta od UG Fanfare Srbija uz podršku Kreativnog centra)

46. IGRE NAŠEG DJETINJSTVA

U obližnjem parku organizujte druženje djece i roditelja, na kojem ćete djecu poučiti igrana vašeg djetinjstva. Obajsnite im pravila i igrajte se zajedno sa njima. Oglasite akciju u zajednici (neka djeca naprave i izljepe plakate) i pozovite svu djecu i roditelje (djedove, bake, staratelje) da se priključe. Napravite zbirku igara.

ZA RODITELJE - KOD KUĆE

47. PONOSIM SE SVOJIM IMENOM

Napišite priču o imenu djeteta: kako ga je dobilo, šta znači, zašto ste odabrali baš to ime, šta je to za vas značilo, zašto se treba ponositi svojim imenom? Spakujte priču u kovertu i adresirajte je na dijete. Neka ovo pismo bude dio njihovih uspomena.

Za djecu mlađeg uzrasta: Pomozite djeci da naprave slikovnicu o svom imenu tako što će svaka strana slikovnice biti posvećena jednom slovu. Na toj stranici dijete može nacrtati ili izrezati i zalijepiti slike predmeta, biljaka, životinja, ili napisati riječi koje počinju istim slovom.

Neka djeca istraže i pronađu neke poznate ličnosti koje nose isto ime kao oni.

48. KAD POMAŽEM, DOBRO SE OSJEĆAM

Pomozite djetetu da osjeti radost davanja i pomaganja. Zajedno sa djecom odaberite „važne sitnice“ i spakujte mali paketić koji ćete pokloniti nekom djetetu kojem je pomoći potrebna (iz susjedstva, škole, iz neke druge zemlje u kojoj su djeca ugrožena). Neka dijete odlučuje o tome šta misli da bi trebalo staviti u paketić, pitajte ga šta misli da je toj djeci važno i potrebno i zašto. Zamolite dijete da odabere neku svoju stvar za koju misli da bi obradovala neko drugo dijete, i stavi je u paketić. Pomozite djetetu da zamisli kako će se osjećati neko ko taj paketić otvara, koliko će se obradovati i šta će mu/joj to značiti. Neka dijete u paketić doda i pismo u kojem se obraća tom djetetu i svoju adresu, ukoliko dijete želi odgovoriti

49. RECI MI... LIJEPE RIJEČI

Ujutru, prije nego krenete na posao, ostavite svom djetetu poruku na stolu, na frižideru... Recite mu koliko je posebno i važno, zahvalite se na nekoj pomoći, recite zašto se ponosite sa njim/njom. Nikada nije suviše rano niti suviše kasno da jedni drugima govorimo lijepe stvari.

50. „USVOJITE“ DRVO ili klupu u obližnjem parku ili vašem dvorištu i brinite se o njemu/njoj.

51. ŠTA MI TREBA DA PREŽIVIM

Napravite sa djecom/ukućanima listu potrepština koje mogu stati u jedan kofer – šta bi ponijeli sa sobom što im stvarno treba, da imaju samo jedan kofer? Koliko stvari koje nam ne trebaju imamo ili kupujemo? Kako bismo mogli bolje iskoristiti ta sredstva?

52. KOLIKO KOŠTA JEDAN DAN

Izračunajte koliko košta život u vašem gradu. Izračunajte režije, hranu, odjeću i sl. i podijelite sa brojem članova porodice i brojem dana u mjesecu. Pronađite statistiku o tome koliko zarađuje prosječna porodica u vašoj zemlji i izračunajte šta za ta sredstva mogu kupiti.

53. SEDMICA BEZ VODE

Izračinajte potrošnju vode u vašoj kući. Koliko vam treba vode da preživite sedmicu? Koliko vode uzalud isteće dok npr. peremo zube (izmjerite postavljajući posudu)? Šta sve možete uraditi da smanjite potrošnju vode u vašem domaćinstvu.

PRIMJERI DOBRE PRAKSE

1. STARIJI BRAT, STARIJA SESTRA

Cilj ove aktivnosti jeste povezivanje djece osnovnoškolskog uzrasta sa starijom djecom, uglavnom srednjoškolcima. Program je prvenstveno namijenjen djeci koja su ili smještena u dječjem domu ili potiču iz materijalno i socijalno ugroženih porodica, te im je zbog toga proces odrastanja otežan, sa umanjenim jednakim šansama za uspjeh. Starija djeca, „stariji brat/starija sestra“ su voloneri koji se sa mlađom djecom sastaju jednom sedmično i provode zajedničko slobodno vrijeme. Starije dijete predstavlja model ponašanja, osmišljava kvalitetno slobodno vrijeme, otvoreno razgovara sa djetetom i gradi uzajamno povjerenje i poštovanje. Cijeli proces zahtijeva regrutiranje i obuku volontera, te kontinuiranu superviziju i stručnu pomoć odraslih. Na taj način se poboljšava uspjeh djece u školi, duže ostajanje u obrazovanju, bolji odnose sa vršnjacima i odraslima, smanjuje se rizična ponašanja, umanjuju problemi vezani za ovisnosti i dr.

Slični projekti možete uraditi sa starijim grupama građana (penzionerima) i raditi na povezivanju mlađih iz riziko grupe.

<http://www.bbbs.org/site/c.9iIi3NGKhK6F/b.5962335/k.BE16/Home.htm>

<http://www.narkone.org/>

54. KRUGOVI PRIJATELJA

Krugovi prijatelja predstavljaju specifičnu metodologiju koja nam pomaže da izgradimo mrežu podrške za svako dijete kroz: promicanje socijalne uključenosti djece, poticanja prihvaćanja i razumijevanja u vršnjačkoj grupi, smanjivanje izazovnog ponašanja kod djece, ohrabruvanje djeteta da se uključi u grupu i prihvati njena pravila, pružanje podrške djetetu da se uspješno nosi sa određenim promjenama, pomoći djetetu da stekne što više prijatelja.

Iz "Krugova prijatelja" izravnu korist imaju djeca koja su povučena u socijalnim odnosima, djeca koja se osjećaju izolirano i usamljeno u vršnjačkoj grupi.

<https://dugabih.ba/metodologija-krugovi-prijatelja/>

Priručnik: <https://dugabih.ba/pitajte-djecu/>

55. PERSONA DALL - LUTKE KAO NAŠI VRŠNJACI

Ova akcija nudi djelotovoran, poticajan i siguran način u borbi protiv diskriminacije i pomaže u razvoju emocionalne pismenosti kod djece. Ona otvara pitanja jednakosti i pravde, i pomaže djeci da razviju empatiju i nauče da izazivanje, ruganje i isključivanje druge djecu uzrokuju bol i patnju.

Djeca sama izrađuju lutke kojima daju identitet i sa kojima se mogu povezati. Kreiranje lutke prati i pisanje priče o toj „lutki - osobi“ koja se zasniva na iskustvu djeteta i njegovim/njenim potrebama. „Lutke-osobe“ nisu obične lutke, njima se pripisuju određene osobine, one imaju porodicu, prijatelje, interesovanja, kulturu i porijeklo, imaju ime, spol i uzrast, jezik kojim govore, adresu stanovanja i dr. Pored toga, lutke imaju „priče“ o stvarima koje ih brinu, ljute, vesele i rastužuju, o poteškoćama na koje nailaze, osjećanjima i strahovima. Djeca mogu kreirati lutke koje pripadaju drugim kulturama i zemljama, „lutke-osobe“ sa poteškoćama i sl., U tom slučaju nastavnici moraju voditi računa o tome da, prije izrade lutke, djeca saznavaju što više o određenim poteškoćama, kulturama, daju adekvatno ime i sl. Najbitnije je, da one ne budu stereotipan prikaz određene grupe, već „stvarne osobe“ sa mnogo slojeva identiteta. Svaku lutku prati priča koju pričaju djeca, a koja onda otvara niz pitanja vezanih za stereotipe i predrasude i slične koncepte. Pored toga, nastavnici koriste lutke kako bi djeci ispričali razne priče ili otvorili nova pitanja.

http://www.korakpokorak.hr/upload/Dijete_vrtic_obitelj/dvo-82/persona-doll-clanak.pdf

56. PRIPREMA ZA ŠKOLU

Program obuke i resursi za roditelje djece koja će naredne godine proći u školu. Organizacija mjesecnih (ili čak sedmičnih) sastanaka sa roditelja, omogućava im da pomognu razvoj djeteta, potaknu predčitalačke i prematematičke sposobnosti, razumiju na koji način dijete uči i razvija se. Na svakoj radionici roditelji dobijaju konkretne zadatke i materijale za rad sa djecom, a susreti omogućavaju da se upoznaju, druže i provedu ugodno vrijeme u školi. Djeca čiji su roditelji prošli kroz ovaj program, bolje su pripremljeni za školu, imaju veće samopouzdanje i bolje socijalne vještine.

<https://inskola.com/programi-obuke/#1530876630192-cc1dd1d1-d041>

57. NE RUGAJ SE

<https://www.skolskiportal.hr/clanak/6025-video-nemoj-mi-se-rugati/>

<https://www.youtube.com/watch?v=fCz9bpDtMgk>

<http://www.nastavnickovodstvo.net/index.php/prije-nastavnika/915-itl-u-bih-generacija-20142015/87-ucenicki-medjuodnosi>

58. FORUM TEATAR

POZORIŠTE POTLAČENIH (THEATRE OF THE OPPRESSED) je možda jedna od najpoznatijih formi PrimJenjenog pozorišta. Nastalo je u Brazilu 60-ih godina prošlog veka, a stvorio ga je Augusto Boal (1931 – 2009), brazilski reditelj, aktivista, teoretičar i pedagog. Pozorište potlačenih je sistem pozorišnih radionica i interaktivnih predstava koji omogućava ljudima da delajući na sceni postanu aktivni subjekti svojih vlastitih života. Postoji nekoliko glavnih oblika Pozorišta potlačenih, između ostalih to su Forum Teatar, Nevidljivi teatar, Pravni teatar i Duga želja. FORUM TEATAR je

verovatno najpopularnija tehnika Pozorišta potlačenih. Ključni aspekt Forum teatra je promijenjen odnos između glumaca i publike – jer publika postaje aktivna i na sceni. Osnovna ideja Forum teatra je ukazati na neki socijalni problem, prikazati ga kroz priču o glavnom junaku koji se protiv tog problema bori, ali na kraju doživi poraz, i omogućiti publici da reaguje i pronalazi rješenja tako što će u ključnim momentima zauzeti mesto glavnog junaka i promjeniti tok predstave... i života. Na taj način, sem što se ukazuje na problem, započinje se i njegovo rješavanje, kroz moćno iskustveno uključivanje onih kojima je do rešavanja problema stalo, i onih koji će, zahvaljujući predstavi, tek postati svjesni datog problema. Publici se pruža prilika da promijeni predstavu, ali i da predstava promeni njih, otvarajući im mogućnost da sagledaju jedno ili više mogućih ishoda jedne konfliktne situacije. Predstava tako dobija dvojak cilj. Sa jedne strane, da ukaže na probleme sa kojima se pojedinci susreću u svom životu, a sa druge strane da otvor prostor za dijalog, traženje konstruktivnih rješenja u konkretnim problematičnim situacijama, i pozove na solidarnost. Forum predstava ima svog domaćina, koji se u rječniku Forum teatra naziva Džoker. Džokerov glavni zadatak je da podstiče gledaoce da postanu izvođači na sceni i aktivni rješavaoci problema u forum predstavi.

Forum teatar (radionice stvaranja predstave i predstava) predstavlja svojevrsnu vežbu za realnost za sve koji u njemu učestvuju (glumci i publika).

<http://www.diskriminacija.ba/tagovi/forum-teatar>

59. ŽIVA BIBLIOTEKA/ ŽIVE KNJIGE

„Žive biblioteke“ u kojima se pravi ljudi „pozajmljuju“ čitaocima umesto knjiga, način su da se usredsredimo na zajedničke interese. U živoj biblioteci, ljudi volontiraju kao „knjige“, pa su njihova iskustva dostupna drugima. „Čitaoci“ su ohrabreni da im slobodno postavljaju pitanja kako bi zauzvrat dobili iskren odgovor. Ne postoji osuda, kao ni pitanja koja se ne smiju postavljati. Nećete pronaći ljude koji se međusobno prekidaju. Nećete čuti nepristojne komentare ili političke stavove, nećete izgubiti vjeru u čovečanstvo. U živoj biblioteci ćete se možda čak i osećati bolje zbog svijeta u kojem živimo. Možda ćete steći i novog prijatelja!

Ljudske „knjige“ podrazumevaju ljudе koji su marginalizovani ili diskriminisani od strane društva. „Pripadnici neke zajednice su označeni kao „loši ljudi“ zato što veruju drugačije, žive drugačije, jedu drugačije, izgledaju drugačije, imaju drugu boju kože, drugačiju etničku ili versku pozadinu“, navodi Roni Abergel, osnivač organizacije „Živa biblioteka“.

Abergel je računao na to da će izgraditi prostor za razgovor koji će biti u mogućnosti da izazove stereotipe i predrasude kroz dijalog. Neki od čitalaca će otkriti da „Živa biblioteka“ uključuje muslimana, jevreja, osobu koja je pobijedila rak, bivšeg alkoholičara, policajca, izbjeglicu, nekoga ko živi s Alchajmerom, veterana, nastavnika i tako dalje.

MALE IDEJE

JOŠ NEKE IDEJE

1. Posadi drvo/biljku/grm/cvijet, sa nekim djitetom. Odaberite zajedno vrstu, mjesto i posmatrajte kako raste. Naučite sve to možete o toj biljki.

2. Napravite sa djetetom kasicu i naučite ga/je kako da štedi. Neka postavi sebi neki cilj i planira kako će ga ostvariti.
3. Doniraj odjeću koju ne koristiš. Operi je, opeglaj i odnesi nekome kome treba.
4. Pomozi komšiji/nici da izbací smeće.
5. Donirajte knjige dječjoj biblioteci, bolnici, centru za djecu i/ ili školi.
6. Izaberi svoju nadražu knjigu iz djetinjstva i čitaj nekom djetetu/djeci u nastavcima.
7. Nahrani/napoji sa nekim djetetom životinje bez doma. Razgovarajte o tome zašto je važno brinuti o životinjama.
8. Okupite djecu i prijatelje i počistite dvorište oko zgrade/kuće. Neka djeca osmisle kako mogu da ga urade.
9. Napravite sa djecom i prijateljima/cama hranilicu za ptice i postavite je u dvorište.
10. Napravi paket sa ličnim higijenskim priborom i odnesi ga u Crveni krst/križ.
11. Kontaktirajte bolnicu i organizujte prigodnu zabavu za djecu koja se nalaze na liječenju.
12. Sakupite školski pribor i poklonite ga djeci koja trebaju pomoći.
13. Pomozite djeci u komšiluku da napišu zadaću ili nešto nauče.
14. Pokrenite na Facebook-u peticiju za podršku djeci. Osmislite akcije koje možete pokrenuti.
15. Pomozite jednoj siromašnoj porodici da pripremi poklone za djecu za nadolazeće praznike.
16. Pripremite sa djecom novogodišnje paketiće za djecu bez roditeljskog staranja.
17. Staro za staro – organizujte razmjenu garderobe među djecom.
18. Povedite djecu u posjetu nekoj od instituciju kulture u vašem mjestu i razgovarajte o tome.
19. Napište sa djecom pismo nani/baki ili nekom drugom članu obitelji i pošaljite ga.
20. Objasnite djeci kako se osjećaju osobe koje ne vide (ne čuju, ne mogu da se kreću) i šta vi možete uraditi da im pomognete.
21. Upoznajte dijete sa nekom osobom u kolicima i pitajte ga/je šta vas zanima i kako možete pomoći
22. Ispričajte djeci neko dobro djelo koje ste vi uradili i kako ste se osjećali
23. Volontirajte čitajući priče za djecu koja imaju oštećenje vida (snimite CD sa pričama)
24. Pronađite neke društvene igre i provedite dan sa djecom u igri.
25. Odaberite zajedno emisiju koju ćete pogledati na TV i razgovarajte o tome uz šoljicu čaja ili soka
26. Zamolite djecu da vas nauče nešto što ona znaju a vi ne. Budite pažljiv učenik/ca.
27. Zahvalite svom djetetu za nešto što je uradilo a vama je bilo važno.
28. Napišite poruku svom djetetu i recite mu čime se ponosite.
29. Pošaljite pismo i zahvalite učiteljici svog djeteta (ili svojoj učiteljici/ulju) na nečemu što vam je bilo važno.
30. Ispričajte svom djetetu kako je dobilo ime ili neku drugu priču iz života svoje porodice.
31. Sa djecom napravite kolače, i odnesite ih u susjedstvo ili neku instituciju, javnu kuhinju i sl.
32. Priključite se djeci ispred vaše zgrade i naučite ih neku igru iz vašeg djetinjstva.
33. Pronađite kilogram farbe i obojite sa djecom – klupu, ogradu, ljudišku...
34. „Usvojite“ sa djecom drvo ili klupu u obližnjem parku ili vašem dvorištu i brinite se o njemu/njoj.
35. Dajte djetetu da izračuna vaše mjesечne režijske troškove. Pitajte dijete da smisli načine kako biste ih mogli smanjiti.
36. Sa djetetom posjetite dom za stare i družite se sa njima.

37. Napravite male olimpijske igre sa djecom u komšiluku
38. Napravite kokica/puding/sutlijаш party sa djecom u susjedstvu/ulici.
39. Razvucite štrik u haustoru i pokačite štipaljkama dječije radove i lijepе poruke za komšije
40. Napravite školicu ispred haustora (kreda)
41. Sa djecom napravite ram za porodičnu fotografiju ili stare fotografije i okačite ih na zid ili poklonite nekome iz porodice.
42. Napravite porodično drvo i objasnite djeci ko su članovi vaše šire porodice. Pošaljite ga članovima porodice.
43. Zamjenite sa djecom uloge na jedan dan (ili supružnici međusobno)
44. Pogledajte film „Šalji dalje“ i razgovarajte sa djecom o njemu (starija djeca)
45. Uramite svoju porodicnu sliku i posaljite nekom članu porodice
46. Napravite sa djecom zahvalnicu čistačici u školi ili u hasutoru i zalijepite je na zid
47. Upoznajte se sa prodavačicom/čem u vašoj lokalnoj prodavnici. Učinite nešto lijepo za nju/njega.
48. Pripremite ručno rađene čestitke za komšije i rodbinu.
49. Sa djecom saznajte nešto o različitim praznicima i važnim datumima koji se slave u BiH.
Čestitajte nekome koga poznajete.
50. Kupite mandarine, bombone, čokoladice i dijelite ih sa djetetom slučajnim prolaznicima/djeci u parku ili na ulici. Izbrojte osmjehe koje ste dobili.
51. Iznenadi ukućane specijalno postavljenim stolom i palačinkama ili drugim specijalitetom
52. Pozovite djecu iz komšiluka na nenadanu zabavu sa kolačićima i sokom
53. Napravite sa djecom srca od papira sa lijepim porukama i podijelite ih na ulici ili u parku slučajnim prolaznicima/drugoj djeci/djeci u bolnici.
54. Svako jutro kada kupujete kiflu, kupite nekoliko viška i podijelite ih djeci na ulici.
55. Nosite sa sobom platneni cekeri i ne uzimajte najlonske kese u samoposluzi. Oslikajte platneni cekeri sa djecom ili napišite neke poruke
56. Napravite sa djecom i dijelite letke sa porukama „za platnene cekere a protiv najlonskih“ – smislite sami svoj naziv.
57. Sjetite se prijatelja iz djetinjstva i napišite mu/joj poruku ili pismo. Ispričajte djetetu o tome.
58. Skupite djecu iz kvarta i obilježite Međunarodni dan dječijih prava – objasnite im šta to znači.
59. Kupite kilo voća i poklonite ga neopoznatom djetetu ili djetetu koje radi na ulici
60. Povedite dijete iz susjedstva na sportski dogadjaj
61. Naičite djecu kako se koristi kompas i povedite ih u planinu.
62. Povedite djecu u šetnju i igru sa psom
63. Dozvolite djetetu da napravi kolače – poklonite ih nekome.
64. Potrazite dijete koje će vas naučiti nešto novo na kompjuteru
65. Naucite sa djecom da se pozdravite na 5 stranih jezika i vježbajte
66. Naučite sa djecom da se pozdravite i kažete nekoliko riječi na znakovnom jeziku
67. Procitatjte Harija Poteraili neku drugu omiljnu knjigu vašeg djeteta i pričajte o tome
68. Pozovite prijatelje svoje djece na ručak
69. Nasmjesite se 20 puta nepoznatim ljudima.
70. Povedite djecu iz susjedstva u kino
71. Donirajte sa djecom hranu za javnu kuhinju

72. „Poklonite“ slobodno popodne roditeljima u komsiluku, tako sto ćeete im pričuvati djecu
73. Odvezite dijete u neko selo da saznaju nesto o životinjama
74. Odnesite djeci u selu slikovnice i igracke
75. Napravite ulicni festival uštipaka/lokuma/halve i drugih tradicionalnih jela
76. Sa djecom napravite veliku čestitku za praznike i okačite je u haustoru
77. Potavite kutiju za sakupljanje starih papira i drugih otpadnih materijala u vašoj kancelariji, odnosno na radnom mjestu i donirajte ih djeci u vrtiću, školi, centru...
78. Uradite nesto lijepo za djecu vaših zaposlenika
79. Povežite se sa nekom institucijom koja brine o djeci, u blizini vaseg radnog mjesta i saznajte šta im treba
80. Pozovite djecu iz skole da posjete vaše radno mjesto i naučite ih nešto novo.
81. Dajte priliku djeci da urade nešto za vašu firmu/vas i zarade džeparac
82. Ubjedite kolege/ice u vašoj firmi da osmisle i urade nesto ya djecu u vasoj zajednici
83. Organizujte razmjenu i prikupljanje dječijih knjiga i igračaka u vasoj firmi/radnom mjestu i donirajte ih
84. Posjetite obliznji voćnjak i naberite sa djecom jabuke i drugo lokalno voće ili povrce. Pripremite zajedno voće za zimu.
85. Utkučite djecu u pravljenje zimnice. Pozovite i njihove prijatelje/ice i poklonite im teglu
86. Napravite vaš porodični kuhar sa tradicionalnim jelima i poklonite ga vašoj djeci.
87. Pomozite djetetu da smisli neko dobro djelo i uradi ga, barem jednom sedmično
88. Kupite paket bojica ili flomastera i poklonite ih nekom djetetu koje si to ne moze priuštiti
89. Dozvolite djeci da oboje i urede na svoj nacin haustor zgrade. Pomozite im sa materijalima
90. Volontirajte sa djecom u lokalnoj organizaciji za zaštitu životinja.

ZA DJECU

1. Doniraj igračke koje ne koristiš ili organizuj razmjenu među djecom.
2. Pomozi komšiji/nici da izbaci smeće.
3. Okupi prijatelje i počistite dvorište oko zgrade/kuće.
4. Napravi sa prijateljima/cama hranilicu za ptice i postavi je u dvorište.
5. Pomozi drugaru/ici da napiše domaći.
6. Pokreni peticiju za nešto u šta vjeruješ.
7. Spremite sa drugarima/icama iz odjeljenja novogodišnje paketiće za djecu bez roditeljskog staranja.
8. Staro za staro – organizuj razmjenu stare garderobe sa drugarima/icama iz razreda.
9. Posjeti sa prijateljima/djecom instituciju kulture u vašem mejstu i podjelite iskustva sa drugima.
10. Napište pismo baki ili nekom drugom članu obitelji i pošaljite ga
11. „Usvojite“ drvo ili klupu u obližnjem parku ili vašem dvorištu i brinite se o njemu/njoj.
12. Napravite zahvalnicu čistačici u školi ili u hasutoru i zalijepite je na zid
13. Pospremi krevet nekom od ukućana
14. Pripremite ručno rađene čestitke za komšije i rodbinu.

15. Osnuj „kifla fond“ u svojoj školi/razredu. Kad kupuješ kifle, kupi višak i ostavi ga u za to namijenjenu kutiju. Kiflu može uzeti ko god želi.
16. Uvijek nosi sa sobom platneni ceker i ne uzimaj najlonske kese u samoposluzi. Oslikajte platneni ceker i poklonite ga mami ili tati.
17. Napravite u učionici kutiju za neiskorišteni pribor i sveske, da može uzeti kome treba treba
18. Naucite da se pozdravite na 5 stranih jezika i vježbajte
19. Naučite da se pozdravite i kažete nekoliko riječi na znakovnom jeziku
20. Napisite na papirice imena djece u razredu i neka svako tajno izvuče jedno ime. Zadatak vam je da toj osobi budete ‘tajni prijatelj’ i radite za tu osobu male ali lijepo stvar ali tako da vas ne otkrije
21. Upoznaj se sa nekm mlađim djetetom i vidi da li mu/joj treba neka pomoći u školi.
22. Posjeti stariju komšinicu/komšiju i pitaj šta joj/mu treba. Ponudi se da odeš u prodavnici ili obaviš neki drugi manji posao.
23. Pozovi roditelje i svoje prijatelje/ice da zajedno odete u kino ili pozorište.
24. Kontaktiraj nabližu školu/instituciju za djecu i raspitaj se kako možeš da volontiraš.
25. Kontaktiraj nabliži dom za stare i raspitaj se kako možeš da volontiraš.
26. Kontaktiraj nabližu bolnicu i raspitaj se kako možeš da volontiraš.
27. Kontaktiraj nabliži vrtić i raspitaj se kako možeš da volontiraš.
28. Kontaktiraj narodnu kuhinju i raspitaj se kako možeš da volontiraš.
29. Kontaktiraj dom za djecu bez roditeljskog staranja i raspitaj se kako možeš da volontiraš.
30. Kontaktiraj centar za slijepu i slabovidu djecu i raspitaj se kako možeš da volontiraš.
31. Kontaktiraj centar za djecu oštećenog sluha i raspitaj se kako možeš da volontiraš.
32. Kontaktiraj nabliži azil za životinje raspitaj se kako možeš da volontiraš.
33. Kontaktiraj Omladinski centar i raspitaj se kako možeš da volontiraš
34. Okupite djecu iz komšiluka i oslikajte kontejnere.

ZABILJEŽITE I PODIJELITE SVOJE IDEJE SA DRUGIMA

IDEJE NAM MOŽETE POSLATI NA MAIL: irma@coi-stepbystep.ba i mi ćemo ih objaviti

ŠKOLSKI KALENDAR AKTIVNOSTI: KAKO GRADIMO ZAJEDNICU? IDEJE ZA AKTIVNOSTI

Osmislite svoju, ili podijelite već oprobanu ideju koja će doprinijeti stvaranju zajednice:

Naziv aktivnosti:						
Mjesec:						
Gde: (možete obilježiti više polja)	U nižim razredima	U višim razredima	U cijeloj školi	U zbornici	Kod kuće	U zajednici
Kako će drugi za to saznati: (način prezentiranja)						

Opis aktivnosti: